

1671 udstedte Christian 5. en aftale mellem Danmark og Det Vestindiske Kompagni:

Oktroj: http://www.vgskole.net/prosjekt/slavrute/general/octroi_dk.htm

Octroy for det Vestindiske Kompagnie

Vi Christian den Femte af Guds Naade Konge ... gjøre alle vitterligt, at Vi til Kommersiernes og det deraf dependerende almindelige Bedstes Fortsættelse og Fremtarv, som Vi ved denne Vores absolut souveraine Enevolds Arve-regierings Indtrædelse fornemmeligen Vore Tanker derhen vende, udi al god og florerende Velstand at sætte, allernaadigst have for got befundet, et Vestindisk Kompagnie her udi Vores Kongelige Residens-Stad Kiøbenhavn at oprette, og det med efterfølgende Privilegier, som i denne Vores Kongelige Octroye her nu omstændeligen formedels, at benaade, hvilke be-meldte Kompagnie og dets Participanter for dennem og deres Arvinger, i alle Maader uforkrænket, skal have, bruge, nyde og beholde, udi i Henseende at både den Øe St. Thomas udi de Charibiske Eylande, saa og andre Øer der omtrent, eller paa det faste Land America, som de sig foresatte, Colonier hen at plantere til enten ubeboede Lande, eller hvor saadanne Folk findes, som om Os ingen Kundskab haver, saa at til dem at besætte og bebygge.

Kompagniet vil foraarsages stor Omkostning og Fortag at gjøre, og ville Vi ikke tilstæde at nogen Indlændisk eller Udlændisk imod denne Vor Octroy og derudi forfattede Privilegier, dette Kompagnie nogen Skade, Hinder eller Forfang gøres skulde, men al deslige med kraftig Haand og Magt, om saa behøves, afvende, og dennem imod enhver Overvold og Uret forsvare, og ved efterskrevne Conditioner og Privilegier, allernaadigst uforanderlig i alle Tider, Arving fra Arving, maintainere og erholde.

§ 1.

Have Vi Kompagniet og dennem som samme repræsenterer, allernaadigst tilladt, bevilget og befuldmægtige, saa og hermed tillade, bevilge og befuldmægtige at oprette med Regieringerne i Vestindien, i Vores Navn, Alliance og Forhandlinger, saa og imod dennem udi i Nødsfald, maa de enten med Vaaben eller Gevalt blive turberet, gribe til saadanne Defensions- og Offensions-Middel, som de for Kommersiernes og Trafiquens Tiltagelser og Beskyttelse nødig og tienlig eragter, mens hver Viderværdighed dennem af Europæiske Herrer, Potentater eller Stater kunne tillegges, derom skulde de, førend at skride til nogen Extremitet, Os allerunderdanigst tilforn berette og referere, og derpaa Vores allernaadigste Ordre forvarte. Dog dersom de virkeligen med Vaaben og Gevalt af dennem blive angreben, da dennem at stande frit fore sig at værge og forsvare. Og ville Vi, til hvis Forhandlinger, som Kompagniet med Regieringerne i Vestindien, som forbemeldt er efter Tiid og Leilighed til Kommersiernes Tiltagelse nødig og tienlig befinde, at indgaae, ikke alleneste dennem med fornøden Creditiver og Ratifikationer, naar det begieres og behøves, allernaadigst forsyne, men endogså til alle udlændiske Potentater, naar Kompagniets Fornødenhed det udkræver, saadanne Rekommandationer og Forskrivelser forlehne, som til deres Fordeel, Gavn og Beste kunde være, og de af Os allerunderdanigst begierer.

§ 2.

Iligemaade ville Vi Kompagniet hermed allernaadigst Fuldmagt givet have, paa saadanne Stæder at oprette Fæstninger, Logier og Contorer, som de eragter for Kommersierne sammesteds at være, og de med Regieringerne der i Landet kunde komme overens med om, saa også paa de Øer og Lande,

som ingen Folk [be]boe, og ingen anden tilhøre, hvor de det nyttigst og best befinder, og hvis deslige af Kompagniet skeer, maa dennem for Eyendom tilhøre. Og saasom Kommersierne ere den eeneste Aarsag hvorfore Fæstninger og Logier skal bygges, og Kompagniets Velfærd deri bestaaer, at saadanne Kommendanten og Gouverneurer dertil vorder beskikket, som de kan være tient med, da ville Vi samme Officerer eller efter Kompagniets Forslag og Nomination selv sette og forordne, og derforuden i Særdeleshed bemeldte Officerer beordre, udi alle Maader at søge Kompagniets Beste, ikke heller skal dennem nogen deslige for høyere Besoldning forordnes, end de selv eragter deres Stat og Udgifter kan taale.

§ 3.

Vi ville og af sær[lig] Kongelig [Bevaagenhed] til Kompagniets fremverk og Nytte for Trafiquen bevilge og befale, at saa længe dette Kompagnie bliver bestaaendes, Kommandanterne og Garnisonen, og hvem der paa Vores Vegne der at befale haver, sig ikke med nogen Kiøbmandskab eller Handel befatte skal, og at ikke heller nogen skulle tilstedes nogen sær eller anden Handel, end paa Kompagniets Vegne nogensteds i Vestindien eller de Charibiske Øer, under Vores Protection at drive, men at hvo der at befale have, og alle andre saavidt Handelen angaaer, skulle staae under Kompagniets Direktion, og intet i nogen Maader derudi foretage, uden med Kompagniets forordnede Kommersie-Direkteurer deres Raad og Villie, ikke heller uden Kompagniets, eller hvem de for Handelen did hensætte, deres Minde sig i nogen Krig eller fiendtlig Nation indlade, enten med Europæiske eller Indianer, og ingenlunde med nogen Europæisk Magt uden Vores egen allernaadigste Villie og Ordres, som tilforn formeldt er. Det skal Kompagniet tilladt være, Staten udi Vestindien selv efter egen gode Villie at formere, og Tid efter anden at forhøye og forringe, og saadanne Betienter af Høye og Lave didhensende, eller der sammestæds antage og afsætte, som de for det Gemeene Beste tienlig eragte, saavidt Negotiens Stiftelse og Befordring angaaer.

§ 4.

Og eftersom nu i Begyndelsen Kompagniet ikke kan vorde saa mægtig med sine egne Skibe Farten fuldkommen at beseile, da ville Vi allernaadigst laane dennem i de 3 første Aar et af Vores Skibe, hvilket Vi allernaadigst selv med al Fornødenhed ville udrede lade, uden noget af Kompagniet derfor at fordre. Det første Aar bliver paa den Kondition, at skulle give Os Halvdelen af alt Træ, Pokkenholt, eller andet som de fører, og lige saa Halvdelen af det Salt de der kan bekomme, men for de andre vare, da skal de give til Fragt af hver Læst, 4000 Pund til Lasten at regne, 30 Rigsdaler, men de andre efterfølgende Aar skal de give af hver Læst 40 Rigsdaler, læsten som forbemeldt til 4000 Pund at regne, dog af alle Slags Træ og deslige, som for Baglast føres, skal de være Fragtfrie, og skal de ikke give Fragt af meere, end hvad de ved deres Retourer her udleverer. Og paa det de desto lettere kan komme med Tiden til deres egne Skibe-romme, da ville Vi dennem allernaadigst tillade, at saasart deres Middel det kan taale, maa de selv have og sig paa egen Bekostning forskaffe et Fløytiskib, for at hente Salt i Spanien, paa hvilket de maa nyde samme Privilegier, som de første monterede Skibe paa Spanien, omendskiønt de ikke ere efter deres Sorter bygt, som for Defensions-Skibene opsat er. Vi ville dennem allernaadigst tillade, om ikke imellem Vores Officerer saa bekiendte Folk paa de Fahrvande findes, som til samme Skibe behøves, at de dennem da selv dertil maa for-skaffe. Vi ville dennem også allernaadigst laane een af Vores smaae Jagter, som de maae have der i Landet paa 3 Aars Tid at bruge. Og dersom den da er saa beholden, at den kan hidbringes, skal de den igien hidskaffe, hvis ikke, skal dennem ikke noget derfor paaregnes, mens naar de Aar have Ende, da skal de sig enten selv Skibe forskaffe eller befragte. Iligemaade ville Vi allernaadigst laane Kompagniet Vores Søefolk til at befare og føre de Skiberomme, som de enten selv lader bygge og kiøbe til Indiens fart. Dog saa, at de af deres egen Kassa samme Søe-Folk den aarlige Løn giver, som de ellers hos Os havde at bekomme, saa og med

fornøden Proviant og Kost, saalænge de paa Skibene farer, forsyne, og ville Vi allernaadigst samme Folk saalænge de saaledes i Kompagniets Tieneste farer, lade beholde de Huuse, som de allerede kunde tilforn besidde, og derforuden aarligen af Vores Admiralitets Middel give til deres her efterladte Hustruer deres Kost, som de dem lade nyde, og ville Vi ogsaa tillade alle Kompagniets Skibe og Fartøyer af føre Vores Flag, og dennem med fornødne Passer, naar Behov gøres, forsyne.

§ 5.

Og eftersom Gudsfrygt er en Kilde til al Velsignelse, og med Guds Bistand kunde det at forhaabe, at mange Indianere, naar de ret blive undervist, skulde fra den Hedenske Vildfarelse omvendes, det og derforuden fornøden er, at Kollonierne der stedse i den sande Gudsfrygt underviises og erholdes, da paa det der altid saavel i landet som paa Skibene kunde være dygtige Præster, ville Vi allernaadigst de Personer, som Directeurerne dertil beskikker, og sig i Lærdom og Levnet vel forholder, til vaccerende Præste-Kald ved deres Hiemkomst forfremme, og dennem indtil de nogen sliig Forfremmelse erlanger, af de Midler, som Vi til Søe-Statens Udgifter haver deputeret, lade underholde.

§ 6.

Vi have og allernaadigst bevilget, at Vores Søe-Folk, som enten paa Vores til Kompagniet forundte, eller Kompagniets egne Skibe farer, skulle, saa længe den Reise varer, være forpligt[iget], at staae aldeeles under Directeurerne eller deres Fuldmægtiges Kommando og svare dennem, saa og for deres Afreise i den Eed de for Os gøre skulle anlove efter Kompagniets Ordre sig troelig og vel at skulle rette, og sig udi Særdeleshed efter deres Instrux, hvad Negotien angaaer, paa den dennem anbefalede Reise at forholde.

§ 7.

Vi ville ey heller nogen anden end dette Kompagnie, enten vore egne Undersaatter eller Fremmede, saalænge bemeldte Kompagnie staaer, give nogen Pas eller Tilladelse at fare paa Vestindien, ved hvad Vey det og være kunne, og hvem som betrædes imod denne Vores Kongelige Oktroy den Fart at gøre paa de Stæder Kompagniet tilkommer, skulle have Skib og Gods til Kompagniet forbrudt, og bemeldte Kompagnie hellers tilladt være allene at beholde hvis Skib, Fartøy og Gods de sig med egne eller befragtede Skibe bemægtiger, undtagen den Tiende Deel, som af alle bemeldte Priiser Vores Rigsadmiral skal tilkomme.

§ 8.

Kompagniets Skibe eller Gods enten i Almindelighed eller i Særdeleshed skulle ingenlunde for nogen Aarsags Skyld, hvad det og være kunde, arresteres, eller til nogen anden Brug imod Kompagniets Villie hensendes, være sig enten i Freds- eller Feyde-Tider, mens Kommersien altiid sin frie Løb ubehindret lades.

§ 9.

Vi have og ydermere allernaadigst bevilget, at alt det, som de til deres Equipage og Kargasons Udredning behøve, maae være frie for Told, mens paa alle de Vahre, som de fra Indien hidfører, derpaa skal gives en rigtig underskreven og med Kompagniets Bøger overensstemmende Fortegnelse, saaledes som Kompagniet agter at svare til. Hvad siden af samme Vahrer udføres af Vores Riger og Lande paa nogen fremmede Stæder, deraf skal gives Een pro Cento, mens af hvis i bemeldte Vores Riger og Lande consumeres Halvtredie pro Cento, hvorover de da hver Aar ved Aarets Slut skulde gøre Rigtighed.

§ 10

Kompagniet skal og have sin egen Vægt og Maal, og deraf i alle Tilfælde sig betienne, dog at den er [med] Vores her udi Vores Kongelige Residens Stad Kiøbenhavn brugelige Vægt og Maal konform.

§ 11

Og eftersom samme Kompagnie er et gandske nyt Værk, og end ingen er som sig samme antager, og dog endelig strax behøves dennem, som kan have Forsorg baade for Midlerne at indsamle, saa og de fornødne Vahre i rette Tiid dertil forskaffe, have Vi dertil Jens Juel, Kancelie-Raad og Vice-Præsident udi Kommerce-Kollegio, Peder Pedersøn Lerche, Assessor udi Vores Høyeste Ret og Kommerce-Kollegio, og Hans Hansen, iligemaade Assessor i Kommerce-Kollegio for Directeurer udkaaret og forordnet, til hvilke trende, naar saa mange Interessentere i Kompagniet kommer, som dertil behøves, endnu Tre af Kompagniet skal udvælges, og naar nogen herefter afgaaer, da skal altid i deres Stæd andre af Kompagniets Interes-sentere udvælges ved de fleeste Stemmer. Og have Vi allernaadigst bevilget, at Partisipanterne, som Votum have, Directeurer over dette Kompagnie maae sætte, og herefter i dødelig eller andre uomgængelige Tilfælde altid beskikke, som efter den paa Kommerce-Kollegii allerunderdanigst gjorde Forslag bevilgede Reglement Kommersierne i Vestindien dirigere skulle, dog saaledes at ingen bliver udvalgt til Directeur uden den, som tilforn er Partisipant, og haver i Kompagniet indlagt To Tusinde Slettedaler Kapital.

§ 12

Forbemeldte Kompagnie skulle og allernaadigst tilladt være sin egen Ret at have, saa Directeurerne maa kiende og dømme i alle dennem selv og deres Betienter angaaende Tvistigheder og Sager, som af den Indianske Handel dependerer, fra hvilket Foro ikke til nogen anden end Vores Høyeste Ret maae appelleres.

§ 13

Og skulle alle Haandværks- Arbejds- og Søe-Folk, som i Kompagniets Tieneste fra fremmede Stæder indkomme, nyde samme Vilkaar, som andre Vores kiære og troe Arve-Undersaatter, og de, saavel som deres efterladte Hustruer og Børn for Siette og Tiende Penges Udgift være frie og forskaanet, naar de af Kompagniet forloves, og sig af Riget begiver, desligeste alle Kompagniets Haandværks- Arbejds- og Søe-Folk ey i nogen deres Arbejde, af hvo det være kunde, vorde hindret eller derfra taget, saa at bemeldte Kompagniets Folk ikke nogen Hinder, Forfang eller Molestie, af nogen af Laugene tilføyes i nogen Maader, saalænge de ikke videre end for Kompagniet arbejder, og ellers alle som i Kompagniets Tieneste paa deres Skibe farer, og i Indien bruges, saa og deres daglige Betiente her, maae for saa lang Tiid de ere borte paa Reysen, eller de, som de i deres Tieneste daglig her bruger, i Tienesten hos dennem forbliver, for dennem selv, deres Hustruer og Børn være fire for all Borgerlig og Byens Tyng.

§ 14

Og eftersom Kompagniet fattes Folk for at bygge og forsvare de Pladser og Logier, som de for deres Sikkerhed behøver, saa og for Kolonierne at peuplere og Landet at dyrke og tage i Optagelse, da have Vi dennem allernaadigst forundt af hvert Kompagnie af de geworbene [soldater] To Mænd, som kan være gode stærke og dygtige Folk, af de, som ere gifte og nogen Handværk kan, og herforuden til Planter og anden deres Tieneste saa mange af de som i Vores Jern og Fængsel dømmes, som de dertil tienlig eragter, og af Quindfolk saa mange som de begieres af de, som for deres uskikkelig Levnet er bragt til Hæftelse, og i Spind-Huuset eller andensteds findes.

§ 15

Vi ville og af sær[lig] Kongelig Gunst og Naade Kompagniet saa meget af Vores Huus Børsen oven paa forunde uden nogen Betaling, som de kan fornøden have til at holde deres Forsamlings-Pladser og deres Bogholderie paa, og til Pakhuus og Rum, den Hvelving og de Rum, som Salt-Kammeret til deres Saltes Indlægelse have haft, hvilke Pladser dennem af Vores Kommerse-Kollegio skal anvises.

§ 16

Herforuden have Vi tilladt, at dersom det Glückstadiske Afrikanske Kompagnie ikke Os saa fornøvelig forsikrer om samme Kompagniets Fortsættelse, som Vi dennem have forelagt, maa det dette Vestindiske Kompagnie frit staae samme Kompagnie at antage, med lige samme Privilegier og Friheder, som de nu derpaa have. Dog skal de i saadan Tilfald betale samme Kompagnie all deres der havende Stykker, Gevæhr og Munition, saa og tillade dennem selv deres der forhaanden værende Vahre at bortføre, og deres i Landet staaende Gield indfordre, med mindre dette Kompagnie dennem det vil betale og fornøye, hvilket skal staae til deres frie Villie. Mens eftersom Fæstningerne i saadan Tilfald Os saasom ex derelicto tilkomme, dennem ville Vi da dette Kompagnie uden nogen Vederlag overlade, som de da og siden maae antage og selv erholde. Endeligen have Vi og af sær[lig] Kongelig Gunst og Naade bevilget, at Kompagniets Betienter i Indien, som Kompagniets Forretning have, maae bruge Vores Sigil i de Sager, de der til det Gemeene Kommersiernes Beste have at expedere. Thi forbyde Vi alle og enhver herimod eftersom foreskrevet staaer at hindre eller i nogen Maader Forfang at giøre, under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Kongelige Residens Slot i Kiøbenhavn den 11. Martii 1671.

Leif Calundan Larsen har lavet nedenstående spørgsmål til kilden:

Spørgsmål til Vestindiske Kompagnis oktroj

- Gør dig det helt klart, hvad der står i de enkelte §§. Find eventuelt først hovedsætningen.
- Hvordan begrundes Christian V etableringen af kolonier i Vestindien?
- Hvordan hjælper Kongen Kompagniet med at etablere sig - både i Danmark og i Vestindien? Anfør konkrete eksempler.
- Hvilke rettigheder og pligter tildeles Kompagniet?
- Hvordan skal Kompagniet ledes?

Find nogle klart merkantilistiske træk ved oktrojen!

Christiansborg. Foto: Peder Wibben